

Monografia orașului Ocna-Sibiului

2006.

Ocna Sibiului a fost pentru prima dată amintită în documente în anul 1263, deși zona a fost locuită încă de pe vremea dacilor și romanilor. Prelucrarea sării a constituit o tradiție veche pe aceste meleaguri, iar ultima mină de sare activă a fost închisă în anul 1931. Lacurile naturale, formate pe locul salinelor, au constituit punctul de plecare pentru dezvoltarea localității ca o importantă stațiune balneo-climaterică. Atracția numărul unu a stațiunii este reprezentată de cele 52 de lacuri cu calități curative. Apele și nămolul sunt folosite în tratamente reumatice, neuromotorice și ginecologice. Cel mai adânc este lacul Avram Iancu, cu circa 130 m adâncime, iar cel mai sărat este lacul Brâncoveanul, el fiind cel mai sărat lac din țară. Mai există și celebrul lac *“fără fund”*, care de fapt are doar 33 m adâncime. Stațiunea balneo-climaterică are o capacitate de 144 locuri în hotel, 150 de locuri în căsuțele popasului turistic și 80 de locuri în satul de vacanță al elevilor.

Stațiunea a fost inaugurată oficial în 1846, iar în 1909 s-a terminat Pavilionul central, un complex arhitectural în stil *“Jugendstil”*¹.

1888.

Din anul 1888 datează monografia orașului Ocna Sibiului, întocmită de către **Andrei Bakk**, preot romano-catolic în localitate începând din anul 1875, până la moartea survenită în anul 1906. Cartea este - după cum menționează autorul în prefață - rezultatul unei îndelungate munci de cercetare, efectuate în arhivele Oficiului local de administrare a salinelor, în arhiva orășenească, în arhivele Capitlului de la Alba Iulia, inspirându-se în același timp și din lucrările unor oameni de știință contemporani. Tot prefața anunță că *“aceste note istorice redau în ordine cronologică de la începuturi, până în anul 1888, tot ce este demn de amintit din trecutul salinelor de la Ocna Sibiului: deschiderea ocnelor, sistemul lor de funcționare, statutul lor financiar și juridic, legi și dispoziții regale, calamități, câștiguri și pagube...”*.

Cartea a rămas în forma ei manuscrisă (caiete, fișe, notițe, făcute cu cerneală, sau cu creionul), cu toate că există două foi de titlu manuscrite care arată că tiparul trebuia să fie executat la Budapesta, la Institutul Hunyadi Mátyás, în anul 1888. Nu s-a făcut, manuscrisul rămânând în posesia autorului până la moartea acestuia. O însemnare făcută cu cerneală pe una din foile goale de la început arată că: *“L-am dat spre păstrare domnului consilier Nicolae Albu, martie 1906”*, autorul decedând la 23 martie 1906.

Pentru o vreme, cartea s-a aflat în custodia Consiliului orășenesc Ocna Sibiului², după care a ajuns în proprietatea Muzeului Brukenthal din Sibiu.

Lucrarea este structurată pe două volume: primul, ocupându-se de orașul (târgul) Ocna Sibiului, (istoric, organizare, autorități, administrație, populație, biserică, învățământ, condiții de existență, etc.), iar cel de al doilea, de saline și lacurile stațiunii balneo-climaterice.

Ne ocupăm de cel de al doilea volum, cel despre ocnele de sare și lacurile sărate în care s-au transformat. Are două părți: prima intitulată: *“Istoria salinelor reg. magh. din Ocna Sibiului”*, iar cea de a doua poartă titlul: *“Descrierea băilor sărate aromate reg. magh. din Ocna Sibiului”*. Subiectele care urmează să fie tratate, sunt anunțate prin niște notații marginale pe care noi, pentru o mai bună prezentare a conținutului manuscrisului, le vom considera în

continuare titluri de capitole, luându-ne asupra noastră responsabilitatea numerotării capitolelor:

/ **cap. I./: Szent. FERENTZ akna / Die FRANCISCI Grube / Ocna Sf. FRANCISC,**

- în anul 1765 este menționată pentru prima dată ca ocna de sare aflată în exploatare;
- 1. Specificatio salicidarum actualium Fodinac Sancti Francisci pro Anno 1773 uni versim = 28.
- 2. Se află nu departe de Ocna Josephi;
- 3. După foarte scurt timp, umplându-se cu apă, s-a sistat exploatarea sării de aici;
- 4. Este lacul de lângă șosea.

Közép Akna / Ocna de la Mijloc,

- după cum îi arată și numele, se află situată între Ocna Mică și Ocna Nepomuk;
- ca mină pentru extracția de sare, Mina de mijloc este menționată pentru prima dată, în anul 1779;
- în anii 1781 și 1786 au fost făcute lucrări de reparații și întreținere ale excavației de sare în mină;
- 1787 - mina a ajuns la o adâncime de 62 stânjani;
- 1804 - mina a ajuns să aibă o adâncime de 66,5 stânjani.

Baia Josephi / Die Josephi Grube,

- primele pregătiri pentru deschiderea minei Josephi au fost făcute în anul 1775;
- numele excavației provine, după toate aparențele, de la numele împăratului Josif al II-lea care a vizitat Sibiul și împrejurimile în două rânduri: la 27 mai 1773 și la 5 iunie 1783;
- mina supraviețuiește probabil până la începutul secolului al XIX-lea, după care fiind inundată de apă, excavația de sare este părăsită.

Baia Sf.Nepomuk / St.Nepomuk Gruben / Szent Nepomuk bánya

- deschiderea ei se hotărăște pentru luna martie 1772;
- la 4 octombrie 1775 se face sfințirea minei;
- 1776 -1780 - se instituie contabilitate privată exclusivă asupra veniturilor și cheltuielilor minei;
- 1786 - sunt efectuate unele lucrări de reparații și întreținere a minei;
- în anul 1804 mina Nepomuk ajunge la adâncimea de 33 de stânjani;
- la 9 nov.1867 are adâncimea de 39 stânjani;
- acum (1888), este menținută ca “*Reservgrube*”.

Mina Sancti Ignatii / St. Ignati Gruben / Szent Ignatius bánya,

- după toate probabilitățile, data deschiderii acestei mine ar fi ziua de 28 iulie 1780;
- se crede că și-a căpătat numele de la “*Ignatius*”, “*comissarius et secretarius*”, la Thesauriat.
- Câteva date din istoricul minei:
 - 1785 - s-a extras cantitatea de 21,455 q. sare gemă;
 - 1786 - au fost făcute lucrări de reparații și de recondiționare;
 - 1787 - lucrări de reparații;
 - 1804 - s-a ajuns la adâncimea de 23 stânjani;
 - 1829 - lucrări de renovare;
 - 1867 - excavația de sare a ajuns la adâncimea de 45 de stânjani;
 - după 1867 - este singura mină de sare în funcțiune.

După această enumerare a minelor de sare aflate în funcțiune la Ocna Sibiului în anul terminării monografiei despre ocnele de aici, cartea continuă cu enunțarea prin scurte note marginale a subiectelor legate de istoria minelor, enunțuri pe care noi le-am considerat titluri de capitole. Cităm o parte din ele:

1. *Cantitatea de sare în blocul de sare de la Ocna Sibiului, componenții ei chimici și proprietățile lor naturale:*

- sunt enumerate sortimentele de sare produse în mina Sf. Ignat;
- sare curată, albă, foarte concentrată;
- sare ghipsoasă, cu multe impurități;
- sare curată, cenușie, foarte concentrată;
- sare albă, curată, mixtă;
- sare curată, cenușie;
- sare Gorz;

2. *Exploatarea sării odinioară și acum, uneltele folosite, modalitățile de transport:*

Pe vremea romanilor s-a folosit munca sclavilor la tăierea și ridicarea la suprafață a sării. Romanii nu au săpat mai jos de o adâncime de 10 - 20 de stânjeni, și prin aceasta se explică numărul mare de cavități (din când în când putem să spunem și lacuri, care nu sunt altceva decât foste mine de sare părăsite la mică adâncime și acoperite de ape).

Blocul de sare era tăiat cu ajutorul unor pene de lemn (icuri din lemn, bătute cu târnăcopul în masa de sare). Minele de sare aveau formă de con, uneori fiind lărgite înspre interior în formă de căpățână de zahăr, abia din secolul acesta [sec. XIX.-nota trad.] s-a dat forma de astăzi a minelor de sare. După sistemul de acum, acoperișul minei are lățime de 6-8 stânjeni, lungimea fiind de 60 - 100 de stânjeni, încăperile de dedesupt fiind compartimentate în părți cât de cât egale.

În vremurile de demult, la Ocna Sibiului, exploatarea sării se făcea cu ajutorul târnăcopului; după anul 1866, a fost încercată și o metodă mai nouă, cea a exploziei provocate cu praf de pușcă, dar acest mod de exploatare a sării din mină nu prea s-a dovedit eficace deoarece putea să sporească pericolul inundației cu apă a minelor.

Astăzi (1888), tăietorii de sare de la Ocna Sibiului lucrează ca și acum sute de ani la lumina luminărilor. Dovadă ne este o specificație datată din anul 1767, provenită de la Arhivele Administrației Generale a Sării din Transilvania, în care se notifică că, în anul respectiv, în mină au fost arse 5991 de luminări.

Un document din anul 1430 arată că în minele de la Ocna Sibiului, sarea a fost tăiată într-o formă frumoasă, pătrată, având lungime de cel puțin un picior, colțurile pătratului fiind puțin rotunjite.

Sarea din mine este scoasă cu ajutorul scripeților cu frânghii, folosindu-se din cele mai vechi timpuri de ajutorul puterii cailor.

În majoritatea cazurilor, minele de sare de la Ocna Sibiului au atins o adâncime maximă de 60-64 de stânjeni, o săpătură mai adâncă de acest nivel fiind foarte riscantă, putând provoca la orice moment invazia apelor subterane. În legătură cu acest aspect asupra securității minelor Bakk îl citează pe cercetătorul Joannes Seivert : Mina Josephi... *“a fost deschisă la începutul acestui secol [sec.XIX. -notă trad.] a fost găsită în ea sare foarte frumoasă și curată, dar după o înaintare de câțiva stânjeni în adâncime, dintr-o mină minusculă veche de pe vremea romanilor, plină cu apă, o fâșnit apa cu atâta putere încât muncitorii abia au reușit să-și salveze viețile”*³.

3. *Cantitatea de sare produsă în trecut și investițiile făcute:*

Urbariul din anul 1782 arată că la minele Sf. Ignat și Sf. Nepomuk în anul respectiv au fost exploatare următoarele cantități de sare:

In Summo Lapides formales	- 219472;
In mediocri	- 180820;
In infimo	- 170617;

.....
Notă: nu se menționează unitatea de măsură, (quintale?);

“Documentele ne arată că din timpurile cele mai îndepărtate, tăietorii de sare de la Ocna Sibiului erau obligați să taie pentru fisc anual 80; 60; respectiv 44 mii de [nu este menționată unitatea de măsură - obs. trad.] sare gemă. Pe lângă aceasta, au mai tăiat și pentru ei, au mai tăiat și pentru stăpâni și au mai onorat și alte obligații oferind sare extrasă din minele de la Ocna Sibiului”. Sarea de la Ocna Sibiului a avut o mare căutare în această parte sudică a Transilvaniei, mai ales de către neguțătorii de vite, fiind o sare gustoasă și de bună calitate. (document citat de autor provenind după spusele Domniei Sale din Arhivele Capitlului de la Alba Iulia,1639).

“Dieta Transilvaniei reglementează cantitatea de sare extrasă la Ocna Sibiului:

a) Dieta întrunită la Alba Iulia în decembrie 1670 hotărăște: sarea să fie extrasă în cantitatea obișnuită până acum;

b) Dieta de la Alba Iulia din 25 mai 1675 dispune ca: să fie redusă cantitatea de sare exploatată la Ocna Sibiului;

c) Dieta Transilvaniei întrunită în anul 1821 hotărăște ca; să nu se extragă mai mult de 45-50 mii de quintale de sare pe an la Ocna Sibiului”.

4. Prețul sării în diferite timpuri:

Prețul sării a fost diferit în diferite timpuri, de cele mai multe ori el fiind stabilit de către forul legiuitor, Dieta Transilvaniei.

Ex: a) anul 1810 - prețul sării se situează între 2 fl. și 4fl,50 cr/q;

b) anul 1812 - prețul sării obișnuite : 3 fl.R,40 cr./q;

- prețul sării mărunte: 2 fl.R,8 cr/q.

5. Condițiile de lucru și de trai ale angajaților de la minele din Ocna Sibiului:

În vremuri mai îndepărtate, la Ocna Sibiului au lucrat în jur de 150-200 tăietori de sare. Astăzi (1888) lucrează 300 muncitori și 40 zilieri.

.....
Diferite forme de pedeapsire a unor abateri de la regulile de lucru și de trai:

1) Punerea pe butuci,

Această formă de pedeapsă a fost aplicată pentru prima dată în anul 1758. (nota autorului),

2) Penalizări în bani,

- o hotărâre judecătorească din 10 aprilie 1815, spune că Gheorghe Hajduk, slujbaș la Ocna Thököly, a furat 70 de quintale de sare, pe care acum trebuie să le plătească de 7 ori și să suporte și 18 lovituri de nuia, pedeapsă care a și fost aplicată în Piața Mare a orașului de către slujbașii primăriei.

3) Pedeapsă corporală, izgonire și “prescriptio”:

Tăietorului de sare prins cu furtul din avutul minei i se aplică două-trei lovituri pe spinare cu coada târnăcopului folosit la extracția sării, de către fiecare muncitor din mină.

Începând din anul 1832, pedeapsa corporală, aplicată la fața locului, de către colegii de muncă al celui care a comis abaterea, se transformă în pedeapsa cu închisoarea.

În continuare urmează câteva titluri (capitole), în care sunt tratate diferite legi privind statutul juridic al minelor de sare din Ocna Sibiului; reglementări cu privire la viața particulară a minerilor; curiozități, etc.

*

Cea de a doua parte a lucrării se ocupă de prezentarea lacurilor sărate, rezultate de pe urma inundării cu apă a minelor de sare, atât pe vremea romanilor, cât și mai târziu, în secolele XVIII-XIX, în jurul cărora a fost întemeiată stațiunea balneo-climaterică Ocna Sibiului, înfloritoare la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, tratând multe boli de natură loco-motorie și ginecologice.

După o perioadă de abandon, astăzi (2006), se fac încercări de reabilitare a stațiunii, manuscrisul lui Andrei Bakk, pe care el a considerat să-l facă "ca un om cu dragoste pentru patrie", fiind un document nu atât de științific, cât interesant și plăcut la citire.

Olga Șerbănescu

Note

1. Stațiunea Ocna Sibiului (pagină de pe Internet)
2. Révai Nagy Lexikona, XIX, Budapest, 1926,
p.407.

3. Seivert, în Hermannstädter Zeitung, 9 nov. 1867
(trimitere bibliografică făcută de autorul manuscrisului)

